

Βραβείο του περιοδικού Κριτικά
για την καλύτερη φιλοσοφική διατριβή
των ετών 2015 & 2016
(με την υποστήριξη του Κοινωφελούς Ιδρύματος Ιωάννη Σ. Λάτση)

Απόφαση της Επιτροπής Αξιολόγησης

Η Επιτροπή θέλει να σημειώσει ότι η συντριπτική πλειονότητα των εννέα (9) διδακτορικών διατριβών που υποβλήθηκαν προς κρίση ήταν ιδιαίτερα υψηλής ποιότητας, τουλάχιστον ως προς την επιστημονικότητά τους: έδειξαν σαφή γνώση των πρωτογενών πηγών, επαρκή εξοικείωση με τη διεθνή βιβλιογραφία, σαφήνεια στην ανάλυση των φιλοσοφικών ερωτημάτων. Άξιο αναφοράς είναι, επίσης, το ότι οι διατριβές προέρχονται από όλα τα Τμήματα που θεραπεύουν τη φιλοσοφία στην Ελλάδα και ότι οι θεματικές τους καλύπτουν σχεδόν όλες τις περιοχές της φιλοσοφικής έρευνας αλλά και τις εποχές της φιλοσοφίας.

Κάθε κρίση εμπεριέχει, ωστόσο, συγκρίσεις, πόσο μάλλον όταν μια επιτροπή καλείται να διακρίνει μία εργασία ως την αξιότερη. Ομόφωνα, η επιτροπή θεωρεί ότι η καλύτερη διδακτορική διατριβή, και εκείνη που αξίζει να τιμηθεί με το βραβείο του περιοδικού Κριτικά, είναι η διατριβή του κυρίου **Χαράλαμπου Ταμπάκη**, με τίτλο **Η θεωρία του χρόνου και της μνήμης από τον Αριστοτέλη στον Μπερξόν: Διάλογος στη βάση της χρονικής συνέχειας** (2016). Η διατριβή εκπονήθηκε υπό την επίβλεψη του καθηγητή Ιωάννη Πρελορέντζου στο πλαίσιο του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Η διατριβή του κυρίου Ταμπάκη συνιστά μια προσπάθεια ανασυγκρότησης και κριτικής υπεράσπισης της αριστοτελικής θεωρίας για τον χρόνο και τη μνήμη υπό το φως της αντίστοιχης θεωρίας του Μπερξόν. Δεν πρόκειται, ωστόσο, για μια συγκριτική μελέτη των δύο στοχαστών, ούτε για μια ιστορικού τύπου ανάλυση του τρόπου με τον οποίο ο Μπερξόν επηρεάστηκε από την αριστοτελική θεωρία για τον χρόνο ή και την έθεσε υπό αμφισβήτηση. Η αξία της εργασίας, σύμφωνα με την Επιτροπή, συνίσταται στο ότι η ματιά του Μπερξόν χρησιμοποιείται από τον κ. Ταμπάκη ώστε η σκέψη του νεότερου φιλοσόφου να φωτίσει με τρόπο πρωτότυπο και διεισδυτικό την ίδια την αριστοτελική θεωρία: να αναδείξει τα αμφίσημα σημεία της, να καταρρίψει λανθασμένες παγιωμένες ερμηνείες της, να καταδείξει τον πλούτο της αλλά και την επικαιρότητά της. Η ίδια η δομή της εργασίας, όπου ο Αριστοτέλης και ο Μπερξόν εμφανίζονται μαζί σε κάθε

κεφάλαιο με άξονα τα μεγάλα ερωτήματα για τον χρόνο, εξυπηρετεί αυτόν ακριβώς τον στόχο.

Θεωρούμε το 3^ο κεφάλαιο της διατριβής ως το πιο αντιπροσωπευτικό και υψηλό της επίτευγμα: «Ο δυνητικός χρόνος και η ψυχή». Εδώ ο κ. Ταμπάκης, με έρεισμα την αριστοτελική θέση ότι ο χρόνος συνιστά «κινήσεώς τι πάθος ή ἕξις» (Φυσικά IV 14 223^a18-19), επιχειρεί να δείξει τον δυνητικό ή δυναμικό χαρακτήρα του χρόνου: «Ο χρόνος αποδεικνύεται δυνάμει οντότητα και ελάχιστα ενεργεία, ακριβώς όπως και η κίνηση. Εκεί λοιπόν που ο Νεύτων μιλά για τον απόλυτο χρόνο και ο Καντ ανιχνεύει τον χρόνο ως υπερβατολογικό ορίζοντα κάθε δυνατής εμπειρίας, ο Αριστοτέλης από την πλευρά του ανιχνεύει τον χρόνο ως μια φυσική μορφική ιδιότητα στην κίνηση, η οποία εκδηλώνεται και παρέρχεται παράλληλα με αυτήν χωρίς να καταλύεται ως δυνατότητα, χωρίς να εκβάλλει στην ανυπαρξία» (σ. 323).

Η ανάλυση είναι εξαιρετική: όσο κοντά στο αριστοτελικό κείμενο χρειάζεται, με ακριβή και ευρηματική ανασυγκρότηση των αριστοτελικών επιχειρημάτων, με εξαιρετική χρήση της βιβλιογραφίας (τόσο στο σώμα του κειμένου όσο και στις καταπληκτικές υποσημειώσεις), με εξαντλητική ανάλυση των αρχαίων υπομνηματιστών, με όση παρρησία απαιτείται στην κριτική των ερμηνειών που έχουν προταθεί κ.τ.λ. Τα μέρη της εργασίας που αναφέρονται στον Μπερξόν έχουν μια πιο “εισαγωγική” μορφή, δηλαδή παρουσιάζεται μια “ορθόδοξη” ερμηνεία του Μπερξόν και όχι, όπως στην περίπτωση του Αριστοτέλη, μια εξαντλητική ανάλυση της σκέψης του.

Η εργασία του κ. Ταμπάκη αποτελεί, κατά τη γνώμη μας, πρότυπο για τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να πραγματοποιείται μια τέτοιου είδους μελέτη στον χώρο της ιστορίας της φιλοσοφίας: δηλαδή, με σεβασμό στα κείμενα και την ιδιαιτερότητα του κάθε συγγραφέα, με πλήρη επίγνωση του πλαισίου και των ερωτημάτων που θέτει η κάθε φιλοσοφική θεωρία στην εποχή της και, τέλος, με ανάδειξη των ίδιων των φιλοσοφικών ερωτημάτων και προσπάθεια συστηματικής μελέτης τους.

Πιστεύουμε ότι η διατριβή του κ. Ταμπάκη τιμά και τον ίδιο και την ελληνική πανεπιστημιακή φιλοσοφική κοινότητα.

Τα μέλη της Επιτροπής Αξιολόγησης

Πάυλος Καλλιγιάς (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών)

Πάυλος Κόντος (Πανεπιστήμιο Πατρών)

Χλόη Μπάλλα (Πανεπιστήμιο Κρήτης)

Στασινός Σταυριανέας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

Άρης Στυλιανού (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)